

Tekstuitgave

Algemene wet bestuursrecht 2026

Inclusief recente Awb-jurisprudentie uit de milieupraktijk

Met relevante jurisprudentie en trefwoordenregister

Samengesteld door:

Redactie Wolters Kluwer

Wolters Kluwer

Voorwoord

In deze uitgave vindt u de tekst van de Algemene wet bestuursrecht.

De actuele wettekst is integraal opgenomen. Achter de actuele wetteksten vindt u een handige tabel, die u het overzicht van aanhangige wetsvoorstellen van de Algemene wet bestuursrecht geeft.

Ook in deze editie van de tekstuitgave een overzicht van recente Awb-jurisprudentie. Opgenomen zijn uitspraken die van belang zijn voor de milieupraktijk. De uitspraken zijn gerangschikt per artikel van de Awb. Elke uitspraak is voorzien van de essentie, een korte samenvatting en de bronvermelding. Voor opmerkingen en suggesties ter verbetering houdt de redactie zich graag aanbevolen.

Deze editie is afgesloten op 1 januari 2026.

INHOUD

Voorwoord / 5

Algemene wet bestuursrecht / 13

<i>Hoofdstuk 1</i>	Inleidende bepalingen / 13
<i>Titel 1.1</i>	<i>Definities en reikwijdte / 13</i>
<i>Titel 1.2</i>	<i>Uitvoering van bindende besluiten van organen van de Europese Unie / 15</i>
<i>Hoofdstuk 2</i>	Verkeer met bestuursorganen / 16
Afdeling 2.1	Algemene bepalingen / 16
Afdeling 2.2	Gebruik van de taal in het bestuurlijk verkeer / 17
Afdeling 2.3	Verkeer langs elektronische weg / 17
§ 2.3.1	Algemeen / 17
§ 2.3.2	Verzending door een bestuursorgaan / 18
§ 2.3.3	Verzending aan een bestuursorgaan / 19
§ 2.3.4	Tijdstip van verzending en ontvangst / 20
§ 2.3.5	Wettelijke termijnen / 21
§ 2.3.6	Bewijslast / 22
§ 2.3.7	Tijdelijke afwijking van deze afdeling / 22
§ 2.3.8	Regels over bewaren en vernietigen / 23
<i>Hoofdstuk 3</i>	Algemene bepalingen over besluiten / 23
Afdeling 3.1	Inleidende bepalingen / 23
Afdeling 3.2	Zorgvuldigheid en belangenafweging / 23
Afdeling 3.3	Advisering / 24
Afdeling 3.4	Uniforme openbare voorbereidingsprocedure / 24
Afdeling 3.4A	Informatie over samenhangende besluiten / 26
Afdeling 3.5	Coördinatie van samenhangende besluiten / 27
Afdeling 3.6	Bekendmaking en mededeling / 30
Afdeling 3.7	Motivering / 32
<i>Hoofdstuk 4</i>	Bijzondere bepalingen over besluiten / 33
<i>Titel 4.1</i>	<i>Beschikkingen / 33</i>
Afdeling 4.1.1	De aanvraag / 33
Afdeling 4.1.2	De voorbereiding / 34

Afdeling 4.1.3	Beslistermijn / 36
§ 4.1.3.1	Beslistermijn / 36
§ 4.1.3.2	Dwangsom bij niet tijdig beslissen / 37
§ 4.1.3.3	Positieve fictieve beschikking bij niet tijdig beslissen / 38
<i>Titel 4.2</i>	<i>Subsidies / 39</i>
Afdeling 4.2.1	Inleidende bepalingen / 39
Afdeling 4.2.2	Het subsidieplafond / 40
Afdeling 4.2.3	De subsidieverlening / 41
Afdeling 4.2.4	Verplichtingen van de subsidie-ontvanger / 43
Afdeling 4.2.5	De subsidievaststelling / 44
Afdeling 4.2.6	Intrekking en wijziging / 46
Afdeling 4.2.7	Betaling en terugvordering / 47
Afdeling 4.2.8	Per boekjaar verstrekte subsidies aan rechtspersonen / 48
§ 4.2.8.1	Inleidende bepalingen / 48
§ 4.2.8.2	De aanvraag / 49
§ 4.2.8.3	De subsidieverlening / 50
§ 4.2.8.4	Verplichtingen van de subsidie-ontvanger / 50
§ 4.2.8.5	De subsidievaststelling / 52
<i>Titel 4.3</i>	<i>Beleidsregels / 53</i>
<i>Titel 4.4</i>	<i>Bestuursrechtelijke geldschulden / 54</i>
Afdeling 4.4.1	Vaststelling en inhoud van de verplichting tot betaling / 54
Afdeling 4.4.2	Verzuim en wettelijke rente / 56
Afdeling 4.4.3	Verjaring / 58
Afdeling 4.4.4	Aanmaning en invordering bij dwangbevel / 59
§ 4.4.4.1	De aanmaning / 59
§ 4.4.4.2	Invordering bij dwangbevel / 59
Afdeling 4.4.5	Bezwaar en beroep / 61
<i>Titel 4.5</i>	<i>Nadeelcompensatie / 61</i>
<i>Hoofdstuk 5</i>	<i>Handhaving / 63</i>
<i>Titel 5.1</i>	<i>Algemene bepalingen / 63</i>
<i>Titel 5.2</i>	<i>Toezicht op de naleving / 64</i>

<i>Titel 5.3</i>	<i>Herstelsancties / 66</i>
Afdeling 5.3.1	Last onder bestuursdwang / 66
Afdeling 5.3.2	Last onder dwangsom / 69
<i>Titel 5.4</i>	<i>Bestuurlijke boete / 72</i>
Afdeling 5.4.1	Algemene bepalingen / 72
Afdeling 5.4.2	De procedure / 73
<i>Hoofdstuk 6</i>	<i>Algemene bepalingen over bezwaar en beroep / 75</i>
Afdeling 6.1	Inleidende bepalingen / 75
Afdeling 6.2	Overige algemene bepalingen / 75
<i>Hoofdstuk 7</i>	<i>Bijzondere bepalingen over bezwaar en administratief beroep / 79</i>
Afdeling 7.1	Bezwaarschrift voorafgaand aan beroep bij de bestuursrechter / 79
Afdeling 7.2	Bijzondere bepalingen over bezwaar / 80
Afdeling 7.3	Bijzondere bepalingen over administratief beroep / 84
<i>Hoofdstuk 8</i>	<i>Bijzondere bepalingen over de wijze van procederen bij de bestuursrechter / 88</i>
<i>Titel 8.1</i>	<i>Algemene bepalingen over het beroep in eerste aanleg / 88</i>
Afdeling 8.1.1	Bevoegdheid / 88
Afdeling 8.1.2	Behandeling door een enkelvoudige, meervoudige of grote kamer / 91
Afdeling 8.1.2a	Conclusie / 92
Afdeling 8.1.2b	Opmerkingen door anderen dan partijen / 93
Afdeling 8.1.3	Verwijzing, voeging en splitsing / 93
Afdeling 8.1.4	Wraking en verschoning van rechters / 94
Afdeling 8.1.5	Partijen / 95
Afdeling 8.1.6	Getuigen, deskundigen en tolken / 98
Afdeling 8.1.6a	Verkeer langs elektronische weg met de bestuursrechter / 99
Afdeling 8.1.7	Verzending van stukken / 100

<i>Titel 8.2</i>	<i>Behandeling van het beroep in eerste aanleg / 102</i>
Afdeling 8.2.1	Griffierecht / 102
Afdeling 8.2.1a	Algemene bepaling / 103
Afdeling 8.2.2	Vooronderzoek / 103
Afdeling 8.2.2A	Bestuurlijke lus / 106
Afdeling 8.2.3	Versnelde behandeling / 107
Afdeling 8.2.4	Vereenvoudigde behandeling / 107
Afdeling 8.2.4A	Beroep bij niet tijdig handelen / 109
Afdeling 8.2.5	Onderzoek ter zitting / 110
Afdeling 8.2.6	Uitspraak / 113
Afdeling 8.2.7	Tussenuitspraak / 117
 <i>Titel 8.3</i>	 <i>Voorlopige voorziening en onmiddellijke uitspraak in de hoofdzaak / 117</i>
 <i>Titel 8.4</i>	 <i>Schadevergoeding / 120</i>
 <i>Titel 8.5</i>	 <i>Hoger beroep / 122</i>
 <i>Titel 8.6</i>	 <i>Herziening / 126</i>
 <i>Hoofdstuk 9</i>	 <i>Klachtbehandeling / 127</i>
 <i>Titel 9.1</i>	 <i>Klachtbehandeling door een bestuursorgaan / 127</i>
Afdeling 9.1.1	Algemene bepalingen / 127
Afdeling 9.1.2	De behandeling van klaagschriften / 127
Afdeling 9.1.3	Aanvullende bepalingen voor een klachtadviesprocedure / 129
 <i>Titel 9.2</i>	 <i>Klachtbehandeling door een ombudsman / 130</i>
Afdeling 9.2.1	Algemene bepalingen / 130
Afdeling 9.2.2	Bevoegdheid / 131
Afdeling 9.2.3	Procedure / 133
 <i>Hoofdstuk 10</i>	 <i>Bepalingen over bestuursorganen / 136</i>
 <i>Titel 10.1</i>	 <i>Mandaat, delegatie en attributie / 136</i>
Afdeling 10.1.1	Mandaat / 136
Afdeling 10.1.2	Delegatie / 138
Afdeling 10.1.3	Attributie / 139

<i>Titel 10.2</i>	<i>Toezicht op bestuursorganen / 139</i>
Afdeling 10.2.1	Goedkeuring / 139
Afdeling 10.2.2	Vernietiging / 140
Afdeling 10.2.3	Schorsing / 141
<i>Hoofdstuk 11</i>	<i>Slotbepalingen / 142</i>
Bijlage 1	Regeling rechtstreeks beroep / 144
Bijlage 2	Bevoegdheidsregeling bestuursrechtspraak / 146
Bijlage 3	Regeling verlaagd griffierecht / 175
Aanhangige wetsvoorstellen per 1 januari 2026 / 179	
Relevante jurisprudentie Algemene wet bestuursrecht / 181	
Trefwoordenregister Algemene wet bestuursrecht / 447	
Trefwoordenregister Relevante jurisprudentie Algemene wet bestuursrecht / 465	

Algemene wet bestuursrecht

Wet van 4 juni 1992, houdende algemene regels van bestuursrecht, Stb. 1992, 315, zoals laatstelijk gewijzigd op 17 december 2025, Stb. 2025, 450 (i.w.tr. 01-01-2026)

Wij Beatrix, bij de gratie Gods, Koningin der Nederlanden, Prinses van Oranje-Nassau, enz. enz. enz.

Allen, die deze zullen zien of horen lezen, saluut! doen te weten:

Alzo Wij in overweging genomen hebben, dat ingevolge artikel 107, tweede lid, van de Grondwet de wet algemene regels van bestuursrecht dient vast te stellen;

Zo is het, dat Wij, de Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Hoofdstuk 1

Inleidende bepalingen

Titel 1.1

Definities en reikwijdte

Artikel 1:1 [Bestuursorgaan]

1 Onder bestuursorgaan wordt verstaan:

- a een orgaan van een rechtspersoon die krachtens publiekrecht is ingesteld, of
 - b een ander persoon of college, met enig openbaar gezag bekleed.
- 2 De volgende organen, personen en colleges worden niet als bestuursorgaan aangemerkt:
- a de wetgevende macht;
 - b de kamers en de verenigde vergadering der Staten-Generaal;
 - c onafhankelijke, bij de wet ingestelde organen die met rechtspraak zijn belast, alsmede de Raad voor de rechtspraak en het College van afgevaardigden;
 - d de Raad van State en zijn afdelingen;
 - e de Algemene Rekenkamer;
 - f de Nationale ombudsman en de substituut-ombudsmannen als bedoeld in artikel 9, eerste lid, van de Wet Nationale ombudsman, en ombudsmannen en ombudscommissies als bedoeld in artikel 9:17, onderdeel b;

- g de voorzitters, leden, griffiers en secretarissen van de in de onderdelen b tot en met f bedoelde organen, de procureur-generaal, de plaatsvervangend procureur-generaal en de advocaten-generaal bij de Hoge Raad, de besturen van de in onderdeel c bedoelde organen alsmede de voorzitters van die besturen, alsmede de commissies uit het midden van de in de onderdelen b tot en met f bedoelde organen;
- h de commissie van toezicht op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten en haar afdelingen, bedoeld in artikel 97 van de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2017;
- i de toetsingscommissie inzake bevoegdheden, bedoeld in artikel 32 van de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2017.
- 3 Een ingevolge het tweede lid uitgezonderd orgaan, persoon of college wordt wel als bestuursorgaan aangemerkt voor zover het orgaan, de persoon of het college besluiten neemt of handelingen verricht ten aanzien van een persoon met betrekking tot diens in artikel 3 van de Ambtenarenwet 2017 bedoelde hoedanigheid, zijn nagelaten betrekkingen of zijn rechtverkrijgenden, met uitzondering van een voor het leven benoemde ambtenaar werkzaam bij de Raad van State en zijn afdelingen en de Algemene Rekenkamer.
- 4 De vermogensrechtelijke gevolgen van een handeling van een bestuursorgaan treffen de rechtspersoon waartoe het bestuursorgaan behoort.

Artikel 1:2 [Belanghebbende]

- 1 Onder belanghebbende wordt verstaan: degene wiens belang rechtstreeks bij een besluit is betrokken.
- 2 Ten aanzien van bestuursorganen worden de hun toevertrouwde belangen als hun belangen beschouwd.
- 3 Ten aanzien van rechtspersonen worden als hun belangen mede beschouwd de algemene en collectieve belangen die zij krachtens hun doelstellingen en blijkens hun feitelijke werkzaamheden in het bijzonder behartigen.

Artikel 1:3 [Besluit/beschikking/aanvraag/beleidsregel]

- 1 Onder besluit wordt verstaan: een schriftelijke beslissing van een bestuursorgaan, inhoudende een publiekrechtelijke rechtshandeling.
- 2 Onder beschikking wordt verstaan: een besluit dat niet van algemene strekking is, met inbegrip van de afwijzing van een aanvraag daarvan.
- 3 Onder aanvraag wordt verstaan: een verzoek van een belanghebbende, een besluit te nemen.
- 4 Onder beleidsregel wordt verstaan: een bij besluit vastgestelde algemene regel, niet zijnde een algemeen verbindend voorschrift, omtrent de afweging van belangen, de vaststelling van feiten of de uitleg van wettelijke voorschriften bij het gebruik van een bevoegdheid van een bestuursorgaan.

Artikel 1:4 [Bestuursrechter]

- 1 Onder bestuursrechter wordt verstaan: een onafhankelijk, bij de wet ingesteld orgaan dat met bestuursrechtspraak is belast.
- 2 Onder hogerberoepsrechter wordt verstaan: een bestuursrechter die in hoger beroep oordeelt.

3 Een tot de rechterlijke macht behorend gerecht wordt als bestuursrechter aangemerkt voor zover hoofdstuk 8 of de Wet administratiefrechtelijke handhaving verkeersvoorschriften – met uitzondering van hoofdstuk VIII – van toepassing of van overeenkomstige toepassing is.

Artikel 1:5 [Bezwaar en beroep]

1 Onder het maken van bezwaar wordt verstaan: het gebruik maken van de ingevolge een wettelijk voorschrift bestaande bevoegdheid, voorziening tegen een besluit te vragen bij het bestuursorgaan dat het besluit heeft genomen.

2 Onder het instellen van administratief beroep wordt verstaan: het gebruik maken van de ingevolge een wettelijk voorschrift bestaande bevoegdheid, voorziening tegen een besluit te vragen bij een ander bestuursorgaan dan hetwelk het besluit heeft genomen.

3 Onder het instellen van beroep wordt verstaan: het instellen van administratief beroep, dan wel van beroep bij een bestuursrechter.

Artikel 1:6 [Awb deels buiten toepassing]

De hoofdstukken 2 tot en met 8 en 10 van deze wet zijn niet van toepassing op:

- a de opsporing en vervolging van strafbare feiten, alsmede de tenuitvoerlegging van strafrechtelijke beslissingen;
- b de tenuitvoerlegging van vrijheidsbenemende maatregelen op grond van de Vreemdelingenwet 2000;
- c de tenuitvoerlegging van andere vrijheidsbenemende maatregelen in een inrichting die in hoofdzaak bestemd is voor de tenuitvoerlegging van strafrechtelijke beslissingen;
- d besluiten en handelingen ter uitvoering van de Wet militair tuchtrecht;
- e besluiten en handelingen ter uitvoering van de Wet toetsing levensbeëindiging op verzoek en hulp bij zelfdoding.

Titel 1.2

Uitvoering van bindende besluiten van organen van de Europese Unie

Artikel 1:7 [Geen advies- en overlegplicht]

1 Indien door een bestuursorgaan ingevolge enig wettelijk voorschrift advies moet worden gevraagd of extern overleg moet worden gevoerd inzake een besluit alvorens een zodanig besluit kan worden genomen, geldt dat voorschrift niet indien het voorgenen besluit uitsluitend strekt tot uitvoering van een bindend besluit van de Raad van de Europese Unie, van het Europees Parlement en de Raad gezamenlijk of van de Europese Commissie.

2 Het eerste lid is niet van toepassing op het horen van de Raad van State.

Artikel 1:8 [Geen kennisgevingsplicht]

1 Indien door een bestuursorgaan ingevolge enig wettelijk voorschrift van het ontwerp van een besluit kennis moet worden gegeven alvorens een zodanig besluit kan worden genomen, geldt dat voorschrift niet indien het

voorgenomen besluit uitsluitend strekt tot uitvoering van een bindend besluit van de Raad van de Europese Unie, van het Europees Parlement en de Raad gezamenlijk of van de Europese Commissie.

2 Het eerste lid is niet van toepassing op de overlegging van het ontwerp van een algemene maatregel van bestuur of ministeriële regeling aan de Staten-Generaal, indien:

- a bij de wet is bepaald dat door of namens een der Kamers der Staten-Generaal of door een aantal leden daarvan de wens te kennen kan worden gegeven dat het onderwerp of de inwerkingtreding van die algemene maatregel van bestuur of ministeriële regeling bij de wet wordt geregeld, of
- b artikel 21.6, vierde lid, van de Wet milieubeheer van toepassing is.

Artikel 1:9 [Voorstellen van wet]

Deze titel is van overeenkomstige toepassing op voorstellen van wet.

Hoofdstuk 2

Verkeer met bestuursorganen

Afdeling 2.1

Algemene bepalingen

Artikel 2:1 [Passende ondersteuning, bijstand en vertegenwoordiging]

- 1 Een bestuursorgaan draagt zorg voor passende ondersteuning bij het verkeer met dat bestuursorgaan.
- 2 Een ieder kan zich ter behartiging van zijn belangen in het verkeer met bestuursorganen laten bijstaan of door een gemachtigde laten vertegenwoordigen.
- 3 Het bestuursorgaan kan van een gemachtigde een schriftelijke machtiging verlangen.

Artikel 2:2 [Weigeren van gemachtigde/raadsman]

- 1 Het bestuursorgaan kan bijstand of vertegenwoordiging door een persoon tegen wie ernstige bezwaren bestaan, weigeren.
- 2 De belanghebbende en de in het eerste lid bedoelde persoon worden van de weigering onverwijld schriftelijk in kennis gesteld.
- 3 Het eerste lid is niet van toepassing ten aanzien van advocaten.

Artikel 2:3 [Doorzendverplichting]

- 1 Het bestuursorgaan zendt een bericht tot behandeling waarvan kenmerkend een ander bestuursorgaan bevoegd is, onverwijld door naar dat orgaan, onder gelijktijdige mededeling daarvan aan de afzender.
- 2 Het bestuursorgaan zendt een bericht dat niet voor hem bestemd is en dat ook niet wordt doorgezonden, zo spoedig mogelijk terug aan de afzender.
- 3 Voor een elektronisch ontvangen bericht gelden het eerste en tweede lid slechts indien het bestuursorgaan uit het bericht, gelet op de wijze waar-

op het is verzonden, zonder nadere bewerking kan afleiden aan wie het bericht moet worden door- of teruggezonden.

Artikel 2:4 [Verbod van vooringenomenheid]

- 1 Het bestuursorgaan vervult zijn taak zonder vooringenomenheid.
- 2 Het bestuursorgaan waakt ertegen dat tot het bestuursorgaan behorende of daarvoor werkzame personen die een persoonlijk belang bij een besluit hebben, de besluitvorming beïnvloeden.

Artikel 2:5 [Geheimhoudingsverplichting]

- 1 Een ieder die is betrokken bij de uitvoering van de taak van een bestuursorgaan en daarbij de beschikking krijgt over gegevens waarvan hij het vertrouwelijke karakter kent of redelijkerwijs moet vermoeden, en voor wie niet reeds uit hoofde van ambt, beroep of wettelijk voorschrift ter zake van die gegevens een geheimhoudingsplicht geldt, is verplicht tot geheimhouding van die gegevens, behoudens voor zover enig wettelijk voorschrift hem tot mededeling verplicht of uit zijn taak de noodzaak tot mededeling voortvloeit.
- 2 Het eerste lid is mede van toepassing op instellingen en daartoe behorende of daarvoor werkzame personen die door een bestuursorgaan worden betrokken bij de uitvoering van zijn taak, en op instellingen en daartoe behorende of daarvoor werkzame personen die een bij of krachtens de wet toegekende taak uitoefenen.

Afdeling 2.2

Gebruik van de taal in het bestuurlijk verkeer

Artikel 2:6 [Gebruik Nederlandse taal/uitzonderingen]

- 1 Bestuursorganen en onder hun verantwoordelijkheid werkzame personen gebruiken de Nederlandse taal, tenzij bij wettelijk voorschrift anders is bepaald.
- 2 In afwijking van het eerste lid kan een andere taal worden gebruikt indien het gebruik daarvan doelmatiger is en de belangen van derden daarvoor niet onevenredig worden geschaad.

Afdeling 2.3

Verkeer langs elektronische weg

§ 2.3.1

Algemeen

Artikel 2:7 [Berichtenverkeer langs elektronische weg]

- 1 In het verkeer met een bestuursorgaan kan een bericht langs elektronische weg worden verzonden, tenzij een vormvoorschrift zich daartegen verzet.
- 2 In het verkeer met een bestuursorgaan wordt het gebruik van de elektronische weg niet voorgeschreven voor een bericht dat tot een of meer geadresseerden is gericht.

§ 2.3.2**Verzending door een bestuursorgaan****Artikel 2:8 [Elektronische verzending mits uitdrukkelijk kenbaar gemaakt door geadresseerde]**

Een bestuursorgaan kan een bericht dat tot een of meer geadresseerden is gericht, slechts elektronisch verzenden voor zover de geadresseerde uitdrukkelijk kenbaar heeft gemaakt dat hij langs deze weg voldoende bereikbaar is.

Artikel 2:9 [Verzending op betrouwbare en vertrouwelijke wijze]

Indien een bestuursorgaan een bericht elektronisch verzendt, geschiedt dit op een voldoende betrouwbare en vertrouwelijke manier, gelet op de aard en de inhoud van het bericht en het doel waarvoor het wordt gebruikt.

Artikel 2:10 [Notificatie van bericht in berichtenbox]

1 Indien een bestuursorgaan een bericht elektronisch verzendt door het bericht te plaatsen in een systeem voor gegevensverwerking waarin de geadresseerde toegang heeft tot het bericht, wordt aan de geadresseerde binnen 48 uur elektronisch meegedeeld dat voor hem een bericht van het bestuursorgaan toegankelijk is geworden, tenzij de geadresseerde heeft laten weten een dergelijke kennisgeving niet te willen ontvangen.

2 (Nog niet in werking getreden.)

3 Indien het bestuursorgaan gebruikmaakt van zowel een voorziening voor elektronisch berichtenverkeer en informatieverschaffing als bedoeld in artikel 5, eerste lid, onderdeel f, van de Wet digitale overheid als een andere voorziening, kan worden volstaan met kennisgeving van het toegankelijk worden van het bericht in de eerste voorziening.

Artikel 2:11 [Nogmaals verzenden]

1 Indien een bestuursorgaan een elektronisch bericht niet met succes kan bezorgen bij de geadresseerde, wordt het bericht nogmaals of op een andere wijze verzonden.

2 Indien een bestuursorgaan een in artikel 2:10 bedoelde kennisgeving niet met succes kan bezorgen bij de geadresseerde, wordt de kennisgeving nogmaals verzonden of spant het bestuursorgaan zich in om geadresseerde langs andere weg te informeren over het niet kunnen bezorgen van de kennisgeving en van de maatregelen die hij kan nemen om kennisgevingen te ontvangen.

3 De tweede verzending van een bericht als bedoeld in het eerste lid geldt als tijdstip waarop het bericht is verzonden.

Artikel 2:12 [Bericht van wijziging of intrekking]

Een door een bestuursorgaan verzonden elektronisch bericht wordt gewijzigd of ingetrokken door de verzending van een nieuw bericht waarin de wijziging of intrekking wordt vermeld.

§ 2.3.3**Verzending aan een bestuursorgaan****Artikel 2:13 [Officiële berichten elektronisch verzenden aan bestuursorgaan]**

1 Een ieder kan een bericht dat deel uitmaakt van een procedure over een besluit of een klacht of een ander krachtens wettelijk voorschrift voorgescreven bericht elektronisch aan een bestuursorgaan zenden.

2 Bij wettelijk voorschrift of bij besluit van het bestuursorgaan wordt voor ieder type bericht als bedoeld in het eerste lid, gelet op de aard en de inhoud van het type bericht en het doel waarvoor het wordt gebruikt, een voldoende betrouwbare en vertrouwelijke wijze van verzenden aangewezen.

3 Bij wettelijk voorschrift of bij besluit van het bestuursorgaan kunnen nadere eisen worden gesteld, mits die eisen de mogelijkheid van elektronische verzending niet onevenredig belemmeren.

4 Bij tijdelijke regeling van Onze Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties kan worden bepaald dat het eerste lid niet van toepassing is op in die tijdelijke regeling aangewezen berichten aan in die tijdelijke regeling aangewezen bestuursorganen voor een in die tijdelijke regeling bepaalde periode.

Artikel 2:14 [Overige berichten verzenden aan bestuursorgaan]

Een ander bericht dan een bericht als bedoeld in artikel 2:13, eerste lid, kan elektronisch aan een bestuursorgaan worden verzonden voor zover het bestuursorgaan kenbaar heeft gemaakt dat deze weg is geopend. Het bestuursorgaan kan nadere eisen stellen.

Artikel 2:15 [Weigering elektronisch verschaftte gegevens]

1 Een bestuursorgaan kan elektronisch verschaftte gegevens en bescheiden weigeren voor zover de aanvaarding daarvan tot een onevenredige belasting voor het bestuursorgaan zou leiden.

2 Een bestuursorgaan kan een elektronisch verzonden bericht weigeren voor zover de betrouwbaarheid of vertrouwelijkheid van het bericht onvoldoende is gewaarborgd, gelet op de aard en de inhoud van het bericht en het doel waarvoor het wordt gebruikt.

3 Het bestuursorgaan deelt een weigering op grond van dit artikel zo spoedig mogelijk aan de afzender mee.

Artikel 2:16 [Gevolgen onjuist verzonden berichten]

1 Indien een bericht als bedoeld in artikel 2:13, eerste lid, niet is verzonden op de voor dat bericht aangewezen wijze, kan een bestuursorgaan ermee volstaan de afzender te wijzen op de juiste wijze van verzending, tenzij:

- a het bestuursorgaan het bericht zonder nadere bewerking kan behandelen als ware het op de juiste wijze ingediend;
- b het bericht een bezwaarschrift of een administratief beroepschrift betreft; of
- c voor het type bericht geen wijze van verzending is aangewezen.

2 Een bestuursorgaan is niet gehouden op een bericht als bedoeld in het eerste lid te reageren, indien het bericht is verzonden op een wijze die niet voor enig bericht als bedoeld in artikel 2:13, eerste lid, is aangewezen.

Artikel 2:17 [Ontvangstbevestiging elektronisch bericht]

1 Een bestuursorgaan bevestigt de ontvangst van een elektronisch bericht als bedoeld in artikel 2:13, eerste lid, dat is verzonden overeenkomstig het tweede lid van dat artikel en met inachtneming van de nadere eisen, gesteld krachtens het derde lid van dat artikel, tenzij:

- a het bestuursorgaan en de verzender gebruikmaken van hetzelfde systeem voor gegevensverwerking en de verzender in dat systeem kan zien dat het bericht voor het bestuursorgaan beschikbaar is; of
- b van de verzender geen elektronisch adres beschikbaar is.

2 Indien een bericht als bedoeld in artikel 2:13, eerste lid, aan een bestuursorgaan wordt verzonden door de rechtstreekse invoer van gegevens in een systeem voor gegevensverwerking van het bestuursorgaan, stelt het bestuursorgaan de ingevoerde gegevens aan de verzender ter beschikking op een voldoende betrouwbare en vertrouwelijke manier.

Artikel 2:18 [Elektronische handtekening]

1 Aan het vereiste van ondertekening is voldaan door een elektronische handtekening, indien de methode die daarbij voor ondertekening is gebruikt, voldoende betrouwbaar is, gelet op de aard en inhoud van het elektronische bericht en het doel waarvoor het is gebruikt.

2 Indien de veiligheid en de betrouwbaarheid van het elektronische bericht en het doel waarvoor het wordt gebruikt dit noodzakelijk maken, kan bij wettelijk voorschrift het gebruik worden voorgeschreven van een bepaald type elektronische handtekening als bedoeld in artikel 3, onder 10, van Verordening (EU) nr. 910/2014 van het Europees Parlement en de Raad van 23 juli 2014 (*PbEU* 2014, L 257). Daarbij kunnen aanvullende eisen worden gesteld, tenzij het gaat om een geavanceerde elektronische handtekening als bedoeld in artikel 3, onder 11, of een gekwalificeerde elektronische handtekening als bedoeld in artikel 3, onder 12, van die verordening.

§ 2.3.4

Tijdstip van verzending en ontvangst

Artikel 2:19 [Tijdstip van verzending]

Als tijdstip waarop een bericht door een bestuursorgaan elektronisch is verzonden, geldt:

- a het tijdstip waarop het bericht een systeem voor gegevensverwerking bereikt waarvoor het bestuursorgaan of een ander bestuursorgaan geen verantwoordelijkheid draagt;
- b indien het bestuursorgaan gebruikmaakt van een systeem voor gegevensverwerking waarin de geadresseerde toegang heeft tot het bericht: het tijdstip waarop het bericht toegankelijk wordt voor de geadresseerde;

- c indien het bestuursorgaan gebruikmaakt van zowel een voorziening voor elektronisch berichtenverkeer en informatieverschaffing als bedoeld in artikel 5, eerste lid, onderdeel f, van de Wet digitale overheid als een andere voorziening: het tijdstip waarop het bericht toegankelijk is geworden via de eerstgenoemde voorziening.

Artikel 2:20 [Tijdstip van ontvangst]

Als tijdstip waarop een bericht door een bestuursorgaan elektronisch is ontvangen, geldt het tijdstip waarop het bericht zijn systeem voor gegevensverwerking of een ander daartoe aangewezen systeem heeft bereikt of het tijdstip waarop het bericht op andere wijze elektronisch toegankelijk wordt voor het bestuursorgaan.

§ 2.3.5

Wettelijke termijnen

Artikel 2:21 [Verlenging wettelijke termijn bij storing]

1 Het bestuursorgaan kan een wettelijke termijn voor de indiening van een bericht verlengen wegens een verminderde elektronische bereikbaarheid van het bestuursorgaan.

2 Het bestuursorgaan doet van de in het eerste lid bedoelde verlenging zo spoedig mogelijk mededeling op een zodanige wijze dat degenen die gebruikmaken van de desbetreffende wijze van elektronische verzending hiervan tijdig kennis kunnen nemen.

3 Indien voor de indiening van een bericht bij een bestuursorgaan een termijn is gesteld, en het bestuursorgaan in een periode voorafgaand aan het einde van die termijn enige tijd niet bereikbaar is via de met toepassing van artikel 2:13, tweede lid, voor dat bericht aangewezen wijze van elektronische verzending, wordt de verzender de overschrijding van die termijn niet tegengeworpen indien redelijkerwijs niet kan worden geoordeeld dat de verzender in verzuim is geweest. De verzender wordt in ieder geval niet geoordeeld in verzuim te zijn geweest voor de duur van de in de vorige zin bedoelde periode.

4 Bij of krachtens algemene maatregel van bestuur kunnen nadere regels worden gesteld over de verschoonbaarheid van termijnoverschrijdingen wegens verminderde elektronische bereikbaarheid van het bestuursorgaan.

Artikel 2:22 [Gevolgen niet verzenden notificatie]

1 Indien een kennisgeving als bedoeld in artikel 2:10 niet is verzonden, wordt de overschrijding van een termijn die is aangevangen met de verzending van het bericht waarop deze kennisgeving betrekking heeft, niet aan de geadresseerde tegengeworpen, tenzij de geadresseerde heeft laten weten deze kennisgeving niet te willen ontvangen.

2 De overschrijding van een termijn wordt de geadresseerde evenmin tegengeworpen indien hij de kennisgeving, bedoeld in artikel 2:10, niet heeft ontvangen en redelijkerwijs niet kan worden geoordeeld dat hij in verzuim is geweest.

Artikel 2:23 [Verlenging termijn van rechtswege]

Indien de indiening van een bericht als bedoeld in artikel 2:13, eerste lid, aan een termijn is gebonden en de verzender redelijkerwijs kon menen dat hij het bericht kon indienen zoals hij heeft gedaan, wordt deze termijn verlengd met het tijdsverloop tussen de ontvangst van het bericht en de in artikel 2:16, eerste lid, bedoelde reactie, doch met ten minste één werkdag.

Artikel 2:24 [Aanvang termijn bij interne doorgeleiding]

Indien een bericht met toepassing van artikel 2:16, eerste lid, onder a, wordt behandeld, vangt een bij wettelijk voorschrift bepaalde behandeltermijn aan op het tijdstip van interne doorgeleiding, mits het bestuursorgaan de afzender onverwijld mededeling doet van de doorgeleiding en het tijdstip waarop de termijn aanvangt.

§ 2.3.6**Bewijslast****Artikel 2:25 [Bewijslast bij bestuursorgaan]**

Indien het bestuursorgaan gebruikmaakt van een systeem voor gegevensverwerking waarin de geadresseerde toegang heeft tot het bericht, rust op het bestuursorgaan de bewijslast inzake de ontvangst van aan het bestuursorgaan gezonden berichten en de verzending van aan de geadresseerde gezonden berichten, alsmede inzake gegevens over de kennisneming van deze berichten door de geadresseerde. De afzender of de geadresseerde wordt desgevraagd afschrift van deze gegevens verstrekt.

§ 2.3.7**Tijdelijke afwijking van deze afdeling****Artikel 2:26 [Tijdelijke afwijking]**

- 1 Bij algemene maatregel van bestuur kan tijdelijk worden afgeweken van het bepaalde bij of krachtens deze afdeling, voor zover dat nodig is wegens nieuwe technische ontwikkelingen. Indien daarbij wordt afgeweken van in deze afdeling geboden waarborgen, wordt een gelijkwaardig alternatief opgenomen.
- 2 Bij toepassing van het eerste lid wordt in ieder geval geregeld van welke bepaling of bepalingen, door welke bestuursorganen of belanghebbenden, op welke wijze en gedurende welke periode wordt afgeweken.
- 3 De voordracht voor de algemene maatregel van bestuur wordt niet eerder gedaan dan vier weken nadat het ontwerp aan beide Kamers der Staten-Generaal is overgelegd.
- 4 Onze Minister zendt ten minste twaalf maanden voor het einde van de werkingsduur van de algemene maatregel van bestuur aan de Staten-Generaal een verslag over de doeltreffendheid en de effecten van de toepassing van de nieuwe ontwikkelingen in relatie tot elektronisch bestuurlijk verkeer,